

„MÁRIA-ENCIKLOPÉDIA”

Szűz Mária tiszteletének emlékezete és üzenete a 21. század elején

Mária alakja a kultúrtörténetben,
a művészetekben és a levéltári forrásokban

Könyvbemutató előadás Sükösdön
Magyarok Nagyasszonya Katolikus Általános Iskola,
2018. június 7.

Előadók: *Lakatos Adél és Dr. Lakatos Andor*
a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár munkatársai

A háttérben: Szűz Mária megkoronázása
Kontuly Béla freskójának részlete,
Baja, Szent Antal (ferences) templom, 1950

*„Nyisd fel az egeket sok kiáltásunkra!
Anyai palástod fordítsd oltalmunkra!”*

Témafelvetés

- **Mária nyomait, tiszteletének jeleit keressük az emberi kultúra történetében, térben és időben tág keretek között**
- **Nem csak teológia, vallástudomány, képzőművészet, néprajz, irodalom, zene, inkább mindezek eredője**
- **Már 1950-ben hasonló munkához láttak, enciklopédikus igénnyel, a helyi tapasztalatokat gondosan begyűjtve...**
- **Kalocsán végül 2016-ban jelent meg a Mária-enciklopédia, érdekes lehet szellemi háttere, forrásai, a helyi emlékek ismertetése**

„per Mariam ad Jesum”

- „Márián keresztül Jézushoz” szól az ősi mondás, kegyelem-közvetítő szerepének lényegéről
- Kapu, lépcső, az Egyház anyja... szemléletes hasonlatok sora az egyházi íróknál (személye megkerülhetetlen)

XVI. Benedek: Az Egyház nem apparátus. (...) Az egyház asszony. Édesanya. Élő szervezet. Az Egyház máriás dimenziója alkotja a legerősebb és legmeghatározóbb ellenpontot az Egyház csupán szervezeti vagy bürokratikus fogalmával szemben. (...) **csak akkor leszünk Egyház, ha Máriához leszünk hasonlóvá.** Az Egyház eredetét tekintve, akkor született meg, amikor Máriában kimondta az „igent” ((az Isten akaratára)). Ez a zsinat legmélyebb vágya, ébredjen fel újra lelkünkben az Egyház. Mária megmutatja az utat.

Mária a magyar kultúrtörténetben

- **Nagyboldogasszony és Szűz Mária találkozása a keresztény hitre térő magyaroknál (Szent Gellért), ld. a csángó ős-szülő Babba (Babba Mária) alakját...**
- **Ómagyar Mária-siralom, az első magyar nyelvű vers-nyelvemlék a 13. századból, a fájdalmas Anya himnuszával**
- **Boldogasszony anyánk kezdetű énekünk volt régi himnuszunk...**
- **Máriás zászlók alá gyűlt a török (és mások) ellen harcoló magyarság, hadi zászlóink sora-hagyománya 1508-1945 között töretlen (rajtuk a Magyarok Nagyasszonyával, a Szent Koronával)**
- **Mária pénzeinken is megjelent (Patrona Hungariae), Mátyás királytól egészen a 20. századi kétpengősig (1932)**

*„Világ világa,
virágnak virága,
keserűen kínszatul,
vos szégekkel veretül!”
(Ómagyar Mária-siralom,
részlet)*

Mária útján jártunk?

- **Szent István korona- (és ország) felajánlása közismert „hungaricum”,** melyet Prohászka Ottokár „eljegyzésnek” nevezett, mivel nem csupán közbenjárás-kérés volt, hanem valójában kötődés
- **Szent István nem a „harcos” szentek közül választott** (pl. Szent György, Szent Demeter stb.) védelmezőt, hanem Máriához kapcsolta a magyarok útját ((ld. XVI. Benedek idézetét...))
- **Jártuk-e ezt az utat az évszázadok során?** Igen, sok kitérővel, és a körülmények is sokat változtak
- **Vallási néprajz:** a Szűzanya (Boldogasszony) alakja mélyen él a magyar néplélekben. Az élet fordulóit, újrakezdéseit meghatározó zarándoklatok (szentes búcsúk) világa, ünnepek és szokások sokasága kapcsolódott hozzá. Máriához mentek, hogy aztán zöld ágakkal, megújulva térjenek haza. A lélek fürdője volt ez, melyet a búcsús keresztségek is jeleztek.

Történelmi előzmények, nők helyzete az ókorban

- **Jellemzően „férfijogú” társadalmak**, Egyiptom és a korai krétai kultúra kivételével
- **Mezopotámiában** a nők szinte „láthatatlanok”, többnejűség, örököse az iszlám világ
- **Egyiptomban** kiterjedtebb női (özvegyi) jogok, női fáraók, egy férfi és egy nő kapcsolatára épülő család, karikagyűrű, a nő a ház úrnője, kulcsokkal
- **Kréta** (Kr. e. 2. évezredben): hasonló férfi és női társadalmi szerepek, a nők papként, sportolóként stb. is előfordulnak
- **Görög kultúra**: oktatás, sport, művészetek, politika-közélet világa a férfiaké (a nő helyett a férj tanúskodik a bíróságon), „fiúsított” női istenség pl. Pallasz Athéné (mesterségek, tudományok istene is a női erények mellett), aki Zeusz fejéből pattan ki (nincs édesanyja)
>> apa fontosabb >> Oresztész bosszúja
- **A római familia** a családfő hatalma alatt állók közössége (famulus-cseléd), a nő (és a szolgák is) idővel vagyonképesse váltak, de gondoskodás-gyámság alatt. Házasság kinyilvánított beleegyezéssel, de sok az ágyasság, és válni is lehet >> válság Augustus idejére, szigorú, de hatástalan törvényekkel
>> remény a keresztényekben Konstantin után

Történelmi előzmények, lelki igények az ókorban

- **A nők befolyása az ókorban is jelentős**, de a háttérből valósult meg. Szerepeik fontosak: családjánya, a háztartás vezetője (személyzettel), gyermekek nevelője, a „tűzhely melege”, a „házi istenek” gondozása hozzá köthető.
- **A háztartás külön világ**, melyet a jog is tiszteletben tart, a közjog és a köztisztviselők nem lépték át a küszöböt. ((Hatás azért volt, ld. Poncius Pilátus feleségének levele: semmi dolgod ne legyen azzal az igaz emberrel...))
- **A görög-római állami kultusz** formaságai (az állami istenek jóindulatának megnyerésére bemutatott áldozatok) nem elégítették ki lelki igényeket, **terjedtek az ún. misztériumvallások**, a háttérben a feltámadás hitével-lehetőségével.
- **Mithrász** kultusza főként férfiak, katonák között terjedt, **Íziszé** viszont a nők számára is fontos volt, Egyiptomból eredt, de az egész római birodalomban elterjedt...

Ízisz alakja az ókorban

- **Egyiptomban** Ozirisz feleségeként és Hórusz anyjaként a legjelentősebb női istenség, anyaistennő, a termékenység, varázslás, tengerhajózás istennője, a nőesség és hűség szimbóluma
- **Jelzői:** ég királynője, istenek anyja, tenger csillaga, tenger felett ragyogó hold (áldozatos feleség, védelmez, közbenjár)
- **Ízisz szerethető isten** (Id. görög Démétér hasonlósága, az embereket örölni-aratni tanítja) a római birodalomban elterjedt, papsága főként nőkől állt, legtöbbjük gyógyító és baba is volt (álomfejtéssel, időjárás befolyásolásával stb.)
- **Kultusza a 6. századig élt**, párhuzamosan a kereszténységgel, a brit szigetektől egészen a pannóniai Savariaig (Iseum)
- **Egyiptom fogadókészsége** fontos és jellemző a kereszténység korai időszakában (szerzetesség születése, ikonok stb.)

Mária élete

- **Nevének eredete-jelentése vitatott**, az első Mirjam (héb.) Mózes testvére volt, egyiptomi-héber szóösszetétel alapján: Istentől szeretett. De a mirhára is asszociáltak, kedvelt balzsam, olajszerű illatosító, konzerváló, íze viszont kesernyés (bódító ital borral keverve, pl. keresztrefeszítés előtt), eszerint jelentése keserű, kesernyés
- **Életének legfontosabb eseményei a bibliában:** angyali üdvözlés, látogatása Erzsébetnél, majd Jézus születése, utána sokáig háttérben. Megjelenik még a kánai menyegzőn, Jézus első csodájánál, és ott van a keresztnél, ahol Jézus a szeretett tanítványra, Jánosra bízta. Később az apostolokkal együtt várja a Szentlelket, és ott volt közöttük-mellettük valószínűleg később is, egészen haláláig.
- **Az apokrifek többet írnak róla**, és sokat foglalkozik vele a teológia kezdettől fogva (dogmák, egyházatyák, szerzetesség stb.)

Máriáról a korai egyházban

- **Theotokosz (Genetrix, Istenszüdő),** lett legfőbb jelzője az efezusi zsinaton (431), a többi teológiai vonatkozás tulajdonképpen ennek későbbi kibontása, következménye. Hátterben az angyali üdvözet eseménye, a szabad akaratból kimondott igen.
- **Isten Fiának Édesanyja: MP ΘΥ**
Mediatix – közvetítő, mediatix omnium gratiam
Auxiliatrix – segítő
Reparatrix – javító, helyrehozó, helyreállító
Illuminatrix – megvilágosító
Adiutrix – támogató (Patrona – oltalmazó)
- **Beata Maria Virgo (BMV),** Boldogságos Szűz
Mária: legkorábbi jelzői az ősegyházban: szűz és boldog. Apostoli hitvallásban: születék Szűz Máriától...
- **Sub Tuum Presidium** – Oltalmad alá futunk... Az első Mária-ima Egyiptomból, a 3. századból
- **Éva-Mária párhuzam-ellentét:**
Éva engedetlensége hozta a bűnt, Mária engedelmessége a szabadulást (jele az alma), társ a megváltás művében és az egyház anyja

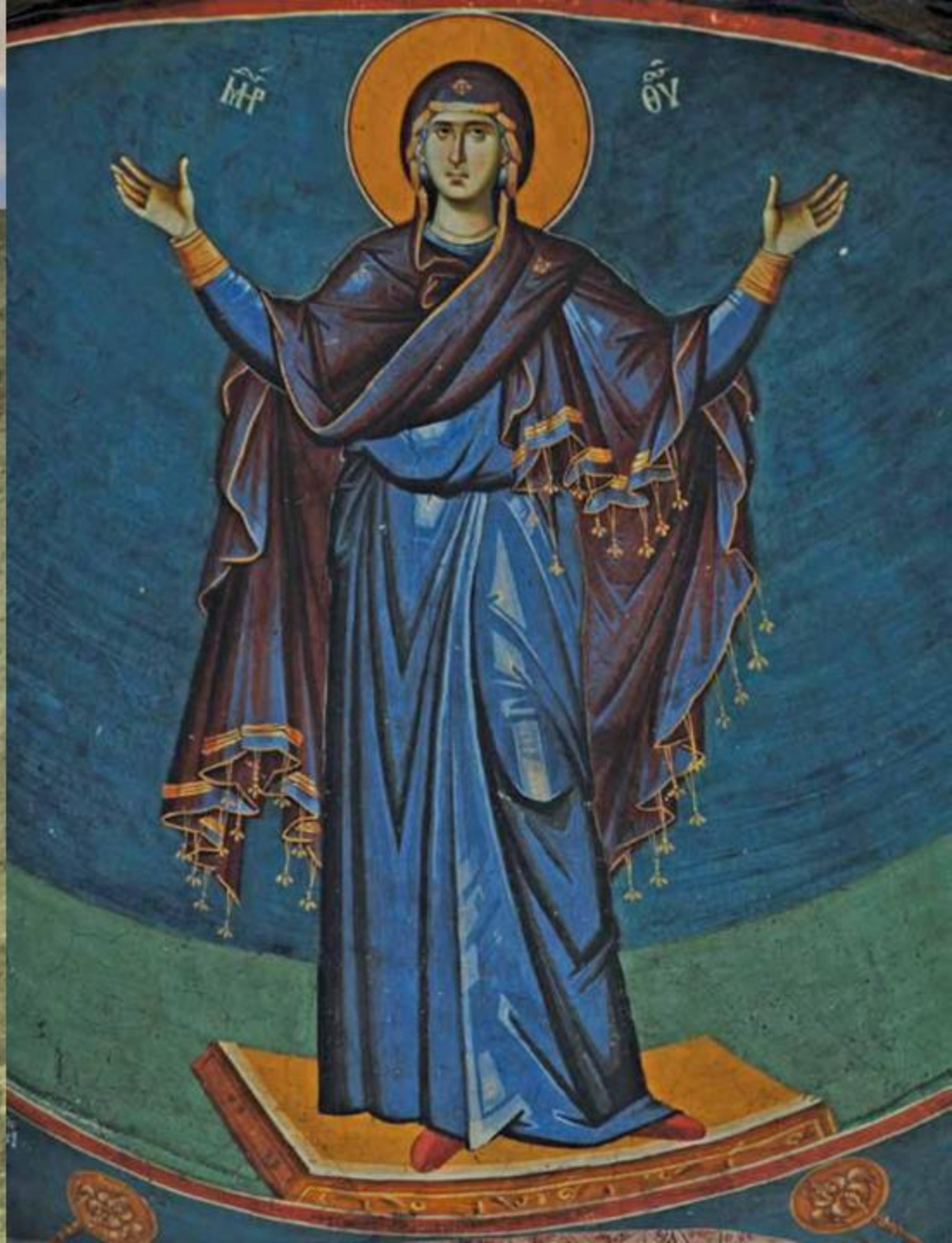

S. Maria Maggiore bazilika, mozaik
Róma (440 körül)

A legkorábbi ismert
Madonna-ábrázolás
Priscilla katakomba,
Róma (2. század)

Orante (blakhernissza) imádkozó-
könyörgő alak a római Priscilla
katakombában és Ohridban (13. sz.)

Madonnák: hodégétia (mutató) és
eleusza (érzelmes) változatban,
Máriapócsról és Vlagyimírből

Mária a katolikus megújulás idején

- A tridenti zsinat után, a reformáció utáni katolikus megújulás részeként került előtérbe és terjedt el a Szeplőtelen Fogantatás és a Mennyeckbe fölvevett Mária ábrázolása
- Dogmák szintjén: IX. Pius 1854-ben hirdette ki a szeplőtelen fogantatás dogmáját, XII. Pius pedig 1950-ben Mária mennybevitelének tételét
- Az újkori válasz volt ez a modern világ kihívásaira, ami az egyház szervezetét is elérte, ill. Európa társadalmi viszonyait alapvetően átalakította (polgári- és ipari forradalmak, majd háborúk)

Egyházpolitikai válság és lelki megújulás

- **1850-1950 között**, a katolikus egyházban igen nagy hitbuzgalmi megújulás ment végbe, egyébként kedvezőtlen szellemi-politikai környezetben, intézményes válságok közepette
- **A liberalizmus és nacionalizmus százada**, a szabadság és a nemzet nevében nagy dolgokat vittek véghez, de a túlzások szomorú következménye sem maradt el (nemzetállamok vetélkedése, korlátlan gazdasági verseny, társadalmi igazságtalanság)
- **Kérdés**: összeroppan-e az egyházszervezet a feudális kiváltságok elvesztésével, ki tud-e békülni az új világgal, hogyan alakul a viszonya a demokratizálódó államokkal
- **Egyház-politika történelmi mélyponton** (1870), a pápai állam elfoglalása, a kormányok intervenciója az I. vatikáni zsinaton, a pápai tévedhetetlenség kapcsán
- **Nem sikk a vallásosság**, divat a szabadkőművesség. A papságot fáradt, kiüresedett hivatalnok-rétegnek mondják, mely kimerül az adminisztrációban és a vagyon biztosításában-kezelésében. Közben Bp. belvárosában lassan már csak a ferencesek gyóntatnak...
- **A 19. sz. végére változni kezdett mindez**, s a megújulás mozgató-rugója a máriás lelkeség volt

Mária hív, Mária üzen...

- A régi tanítások új formákat, új kifejeződést találnak, Lourdes, Fatima üzenetei a legkisebb falvakba is eljutnak, az ifjúság Mária-kongregációkba rendeződik, rózsafüzér-társulatok soha nem látott számban, májusi- és októberi ájtatosságok új időpontokban...
- Mária tisztelete 1950-re a csúcson, ezzel együtt lelkiekben-aktivitásban ereje teljében volt az egyház (papok, lelkészségek száma, egyesületek, mozgalmak sora, szerzetesek tömegei, missziós sikerek stb. ((Olasz ateisták madonna-tisztelete...)))
- Érdekes eltérés volt az intézményes-politikai nehézségek („döcögés”) és a lelki megújulás sikere között

A Mária-tisztelet különös „aktualitása” 1950-ben

- **1950-ben:** Szűz Mária mennybevételenek dogmatizálása
- **1947-48-as Boldogasszony-év** eseményei Mo-on, Nemzeti Mária-kongresszus Bp. 1947. okt. 4-7, egyházmegyei program Baján: 70-80 ezer résztvevővel, 1948. jún. 12-13-án
- **Zarándokok tömegei,** Kisasszony napján pl. 1500-an indulnak el Vodicára Sükösről (kb. 4 ezer lakosból)
- **Mária-enciklopédia:** 1950-ben a Nemzetközi Mária Központ (Róma) kezdeményezése volt a nemzetközi adatgyűjtés, mely a kalocsai egyházmegyében is megtörtént. A közlés akkor megghiúsult, de az „enciklopédia” 65 évvel később, levéltári forráskiadványként mégis elkészülhetett...
- **A Mária-kultusz gyakorlata,** tárgyi emlékei terén meghatározó volt az utóbbi 100-150 év
- Mindeközben **megkezdődött az intézményes üldöztetés,** cél a megosztás, megtörés...

Rövid ismertető a könyv tartalmáról

- **Bevezető:** a közölt források ismertetője, létrejötté, *hogyan használjuk a könyvet?*
- **Forrásközlés, adattár:** *az egyházmegyei sematizmusok adatai* (egyházszervezet, templomok, misézési helyek, titulusok, kegyurak, egyesületek, szerzetesek, lakosság vallási megoszlása, nyelvhasználat) és *a Mária-enciklopédiához küldött jelentések szövegei* (Máriához kapcsolódó templomok, kápolnák, képek, szobrok, írások, énekek, szokások, ájtatosságok, búcsújárások)
- **Segédletek:** Mária-naptár, művészettörténeti áttekintés, képjegyzék, Mária-bibliográfia, mutatók

Módszerek, dilemmák, kutatási lehetőségek

- **Országos körkép:** Győr 2010, Szombathely 2015, Kalocsa 2015-16. Egy forrástípus országos feldolgozásának, kutatásának lehetőségei – középpontban a néprajz és az egyháztörténet
- **Múlt és jelen:** az emlékhelyek mai felmérésével, beutazásával hangsúlyossá válhat a művészettörténet – érdemes vállalni
- **Kontextus:** a helyi környezet kiegészítő adatai is fontosak lehetnek, a sematizmus-háttér Kalocsa esetében sokat segít az adatok értékelésében
- **Mintavétel lehetősége:** a Mária-tisztelet alkalmas a legfontosabb művészettörténeti folyamatok felismeréséhez, modellezéséhez – emellett máig „élő témát” jelent

Meghatározó jezsuita szerep a Mária-tiszteletben

- **Irodalmi tevékenység:** könyvek, folyóiratok, újságcikkek pl. Mária-kert, Szűz Mária Virágos Kertje 1885-1925 Kalocsa, 1926-1937 Bp. szerk. Tóth Mike és Zsíros Ferenc SJ (53 évf.)
- **Mária-kongregációk:** 1870-től, különböző korosztályoknak, Szent József, Szent Szaniszló, Szent Alajos „zászlói” alatt, több korosztályt megmozgatva, újszerű keretekkel, önképzőkör-jelleggel, Kongregációs Ertesítőkkel 1895-től, Komárik István SJ szerkesztésében, a bp-i Mária-Kongregáció lap kiadásáig (1907-ig), példáját országszerte követték (előzmény: Rosty Kálmán füzetek 1875-1888)
- **Események:** Mária-akadémiák, zarándoklatok (Andocs, stb.), díszes ünnepek (átalakított főoltár, virágok sokasága)
- **Papnevelés:** jezsuita diákok nagy aránya a kispapok között, küsszeminárium nevelői (hivatás-előkészítés)
- **Ösztönző, kezdeményező szerep:** iskolanővéreknél, egyéb helyeken országszerte

Záró felvetések

- A gazdag örökség szembenézésre késztet, megtehetjük, hogy egy darabig nem „húzogatjuk ki a fiókokat”, de előbb-utóbb valamit tennünk kell vele...
- Mit adott Mária a világnak? Ihletet, motivációt, életet, sok-sok érzelmet és szépséget az egyház évezredes útján.
- Mária értékei női értékek? Példás alázata, szolgálata, kitartása, gondoskodása férfiak és nők számára is örök érték >> férfi rendek teológiájának is örök témája...
- Mária és a mai női szerepek? Ne várjunk „félkész mintákat”, de az anyai szerep (az életre mondott igen) fontosságának felismerésére és kibontakoztatására (az egyház anyja – a család anyja) nagyon is alkalmas lehet...

**Mária alakja a
kultúrtörténetben,
a művészetekben**

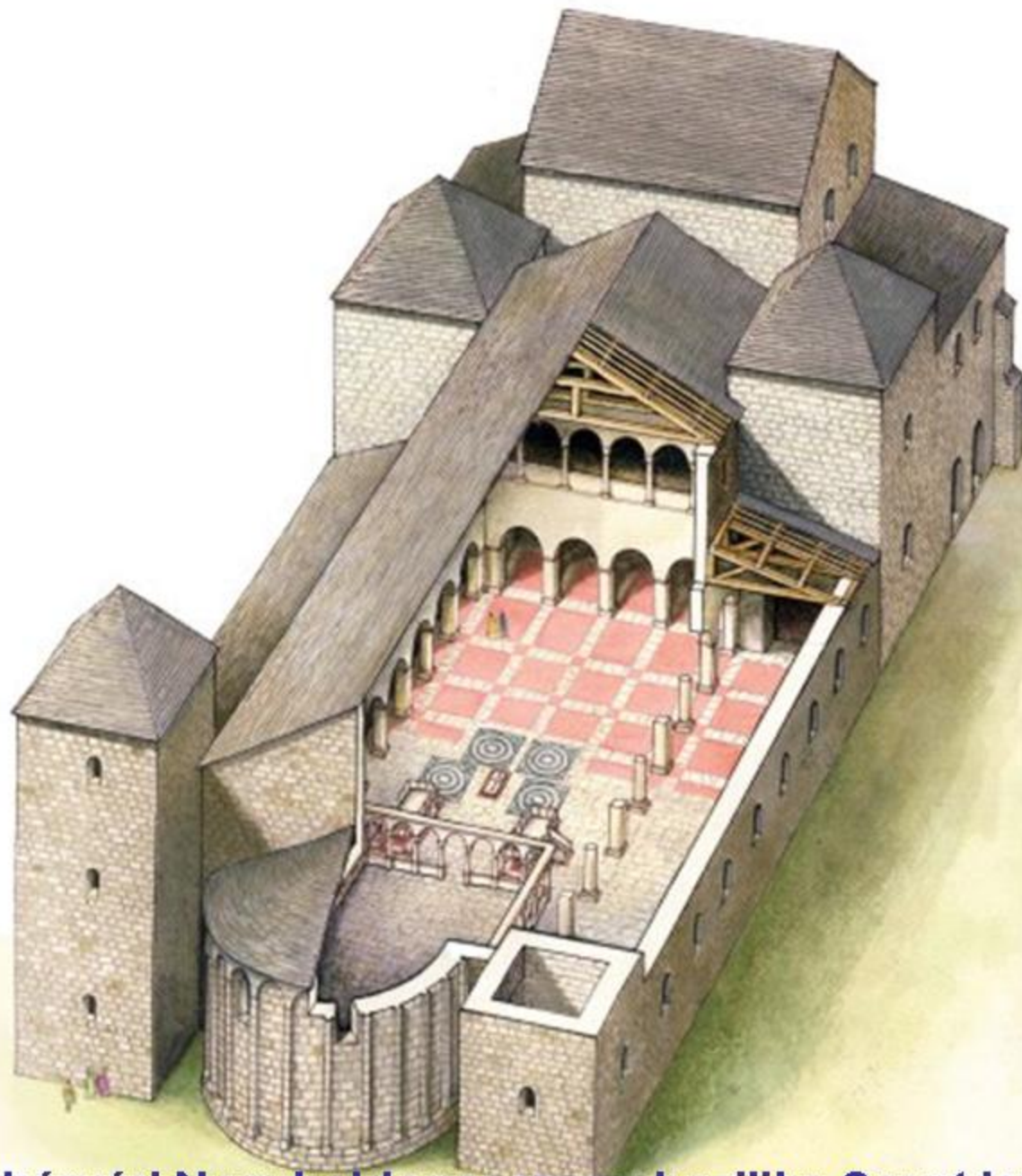
A legkorábbi magyarországi Mária- ábrázolás:

Orans (Imádkozó) Mária alakja a koronázási paláston

- 1031-ben Szent István és Gizella miseruhát ajándékozott a székesfehérvári Nagyboldogasszony bazilikájának
- A 12. század végén átalakították koronázási palásttá
- Központi ábrázolása: Győzedelmes Krisztus, jobbjánál az széttárt karral imádkozó (orans), közbenjáró Szűz Anya látható mandorlában

Az orans Mária-ábrázolás mandorláján látható körirat:
„Emicat in celo sanctae genitricis imago” (Feltűnik az égen a
Szent Istenszülő képe.)

A székesfehérvári Nagyboldogasszony bazilika Szent István király korában

- A koronázási paláston látható győzedelmes Krisztus- és orans Mária-ábrázolás feltehetően a templomapszis kupoladíszítésének textilbe ültetett változata
- A középkorban gyakori volt, hogy a liturgikus tárgyakon, öltözeteken visszaköszöntek az épület építészeti elemei, díszítései
- A székesfehérvári bazilikával egykorú templomokban a szentélyben több helyen is látható a győzedelmes Krisztus, mennybemenetelének ábrázolása, melyen az orans Mária-alakja is látható: velencei San Marco-, szíciliai cefalui, kijevi Szent Szófia-katedrális

A velencei Szent Márk katedrális

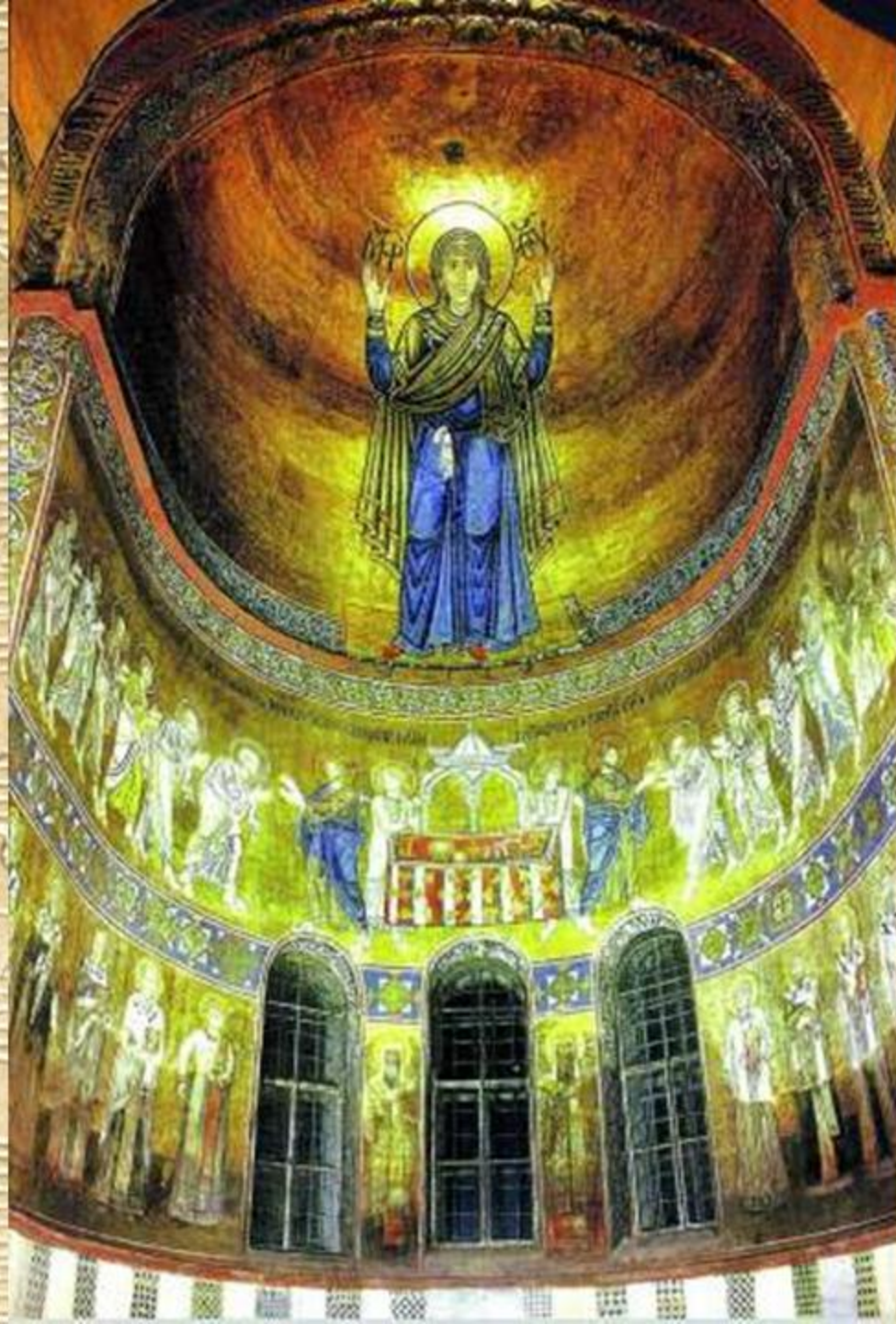

A szicíliai Cefalu katedrálisa

A kijevi Szent Szófia katedrális

- Az orans Mária-ábrázolás eredete visszanyúlik az ősegyház bölcsőjéhez, a szírpalesztin területekre
- Az üdvtörténeti helyszíneket felkereső zarándokok itt találkozhattak a nagyon ősi egyházművészeti ábrázolásokkal, melyeket kegytárgyakon magukkal vittek
- Ez az ősi egyházi hagyomány a keleti és nyugati egyház művészetébe szervesen beépült
- Ilyen ősi ábrázolás volt: Krisztus mennybemenetele, ahol az orans Mária alakja a földi és égi szférát kapcsolta össze
- A Krisztus mennybemenetele ábrázolások „bomlásával” több, napjainkig meghatározó képtípus keletkezett: Maiestas Domini és orans Mária-ábrázolások

- 431-es efezusi zsinat: kimondta Mária Istenszülő mivoltát (Theotokosz)
- Szent Pulkheria bizánci császárnő sokat tett Mária ereklyéinek, textilereklyéinek összegyűjtésében, melyeket Konstantinápoly templomaiban helyezett el

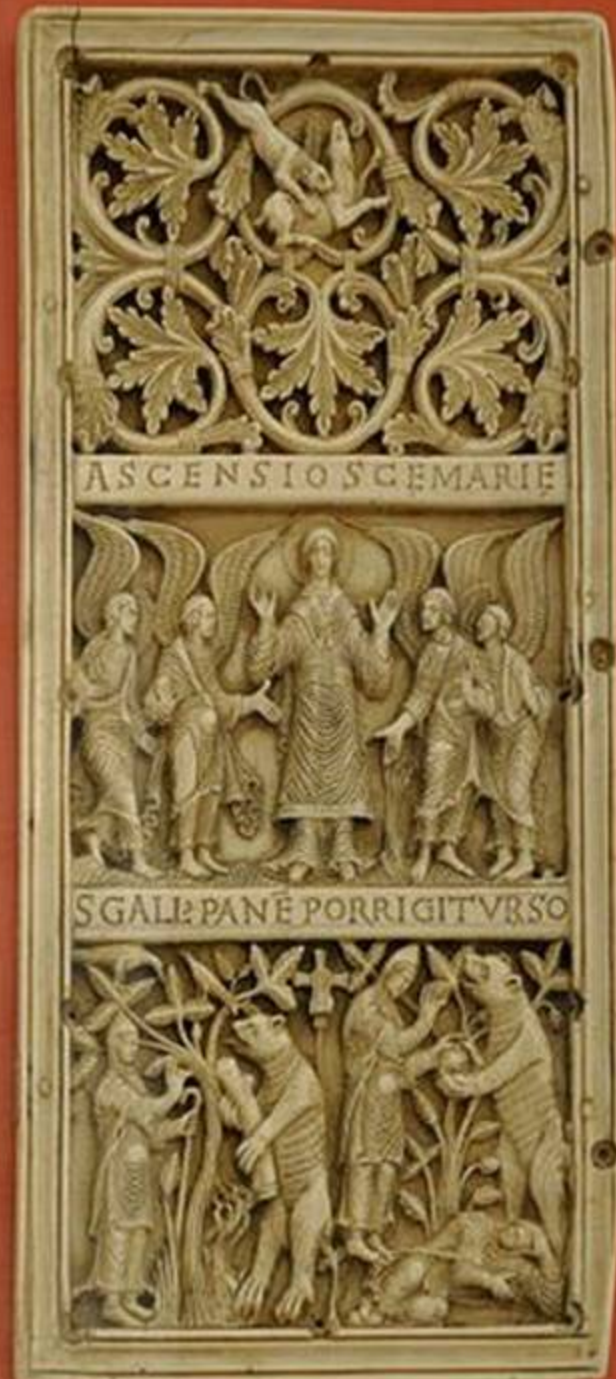

Önálló orans Mária-
ábrázolás bizánci
császárnői díszben

-A régi Szent Péter-
bazilika oratóriumát
díszítette, melyet VII.
János pápa építtetett a 7.
század végén

-Jelenleg a firenzei San
Marco domonkos
templomban látható

A Sankt Gallen-i apátságban
őrzött ún. Toutilo kódex
kötéstáblája

-Mária mennybevétele-jelenet
az elefántcsont kötéstáblán

-Még bizonytalan a jelenet
terminológiája: „Ascensio
Sce Mariae” (Mária
mennybemenetele) szerepel a
feliraton, és nem a később
ilyenkor használatos
assumptio (mennybevétel)

Santa Maria Gloriosa dei Frari templom Velencében

Tiziano 1516-ban készült
oltárképe.

Leopold Kupelwieser 1854-es kalocsai
oltárképe

**Giuseppe Craffonara oltárképének
litografált másolata**

*Nauphas praeterea delineationem, juxta naturam et similitudinem
primariae terrae, descriptam, tulit per Johannem Godefridum Beckmann
in conventu 500 flor. London. mense Decemb. 1828.*

ad 2/3 Pringen d. 17. Com. 18.

Leaves Rhododendron
a. Rhod. Lycopodium - C. Lycopodium

**A kalocsai főszékesegyház egykori,
Pesky József festette oltárképe**

Oltalmazó vagy Köpenyes Mária-ábrázolások

- A Szentföldről Konstantinápolyba került ruhaereklyék liturgikus tisztelete először a bizánci egyházban alakult ki. Az Oltalmazó Mária képe az irodalomban is korán megjelent: „Oltalmad alá futunk” kezdetű 3-4. századi kopt Mária-imádság, melyben az ember ősi, oltalmat kereső vágya szólal meg.
- Konstantinápolyban több, hagyományosan Máriához kötött textilereklyét őriztek, pl.: Mária övét és köpenyét (Szent Omoforion)
- A ruhaereklye-tisztelet a nyugati egyházban is megjelent a középkorban. Tiszteletük a 15. század végén-16. század elején tetőzött, a nagy pestisjárványok idején
- Néhány, Európában őrzött ruhereklye: Chartres-ben Szűz Mária inge, Pratóban Szűz Mária öve, Aachenben, Kölnben és Trierben, Brünnsben ruhaereklye hegyikristály melltűben, Esztergomban ezüst ereklyetartó-szoborban Szűz Mária fátylának darabkája

Szűz Mária ingének
ereklyetartója a chartres-i
katedrálisban

Szűz Mária öve a
toszkánai Pratoban

- A középkori Magyarországon általában falfestményekeken ábrázolták a „Köpenyes Mária”-t
- A budapesti Piarista Múzeumban a hazai emlékanyagban egyedülálló, a 16. század első negyedében készült „Köpenyes Mária”-reliefet őriznek
- A Piarista Múzeum leltárkönyvében ez olvasható róla: egy budai ház falában találták. Valószínűleg a török elől próbálták így megmenteni
- A domonkosok budai Várban lévő, Szent Miklós kolostorához tartozott
- A domonkos és karmelita rend életében központi helyet foglalt el Mária ruháinak tisztelete
- Tisztelete különösen pestisjárványok idején került előtérbe
- Hasonló ábrázolásokat láthatunk augsburgi és déltiroli ún. pestislapokon

Svájc, 16. század eleje

A skapulárés Szűz Anya, vagy más néven Kármel-hegyi Boldogasszony tisztelete

- A karmelita rend életében központi helyet foglalt el Szűz Mária vállruhájának (skapuláré) tisztelete
- Alapja: Stock Szent Simon karmelita szerzetesnek többször megjelent a Szűz Anya és azt ígérte neki, hogy aki viseli az ő képével díszített vállruhát, halála utáni első szombaton megmenti a tisztítóútból
- A skapuláréhoz kapcsolódó kiváltságot 1322-ben, a Bulla Sabbatinában hagyta XXII. János pápa
- A kármelita rend nevét a Kármel-hegyről kapta. Az itt élő remetéket a 12. század végén szervezte egységes renddé Berthold keresztes vitéz
- Tiszteletük középpontjában egy nagyon ősi, a hagyomány szerint Szent Lukács evangélista festette Mária-ikon állt
- A török támadások elől Európába menekültek
- A skapulárés Szűz Anya ábrázolások számára a mintát a nápolyi templomukban őrzött, 1300 körül készült Mária-kép (Santa Maria della Bruna jelentette
- Magyar és osztrák területen a bécsi Szent József karmelita templom kegyképének másolata terjedt el

18. századi skapuláré a
Kármel-hegyi
Boldogasszony képével
díszítve

-Pestis ellen oltalmazó
szerepet tulajdonítottak
neki

- A tridenti zsinat a
Purgatóriummal
kapcsolatos tanainak
összefoglalását látta
benne, terjesztését
szorgalmazta

„Fekete vagyok, de szép, Jeruzsálem leányai, ...Ne nézzétek engem hogy feketébb vagyok, mert a nap színtelenített meg engem: az anyám fiai harcoltak ellenem” (Énekek éneke 1, 4-5.)

A nápolyi Santa Maria del Carmine templom és az ott őrzött Mária-ikon

**A máriaradnai ferences
templom kegyképe: Skapulárés
Szűz Anya**

A székesfehérvári kármelita templom főoltára a Kármel-hegyi Boldogasszony kegyképével

**Szűz Anya átnyújtja a
skapulárét Stock Szent
Simonnak**

**-A mellékoltár egykor a
kalocsai belvárosi
templomban állt**

**-A Kalocsai Skapulárés
Társulat alapította
1755-ben**

**-Az oltárképet Stettner
Sebestyén festette**

**Skapulárés Szűz
Anyá-ábrázolás a
bajai Szent Péter és
Pál templomban**

**Hanisch Mátyás,
1804**

Petőfiszállás-Pálosszentkút

Régebbi nevén: Ferencszállás

**A kápolna mellett a
Skapulárés Szűz Anya 1896-
ban épült kápolnája**

Kútház 1884-ből

**1896-ban felépült a
Skapulárés Szűz Anya
kápolnája**

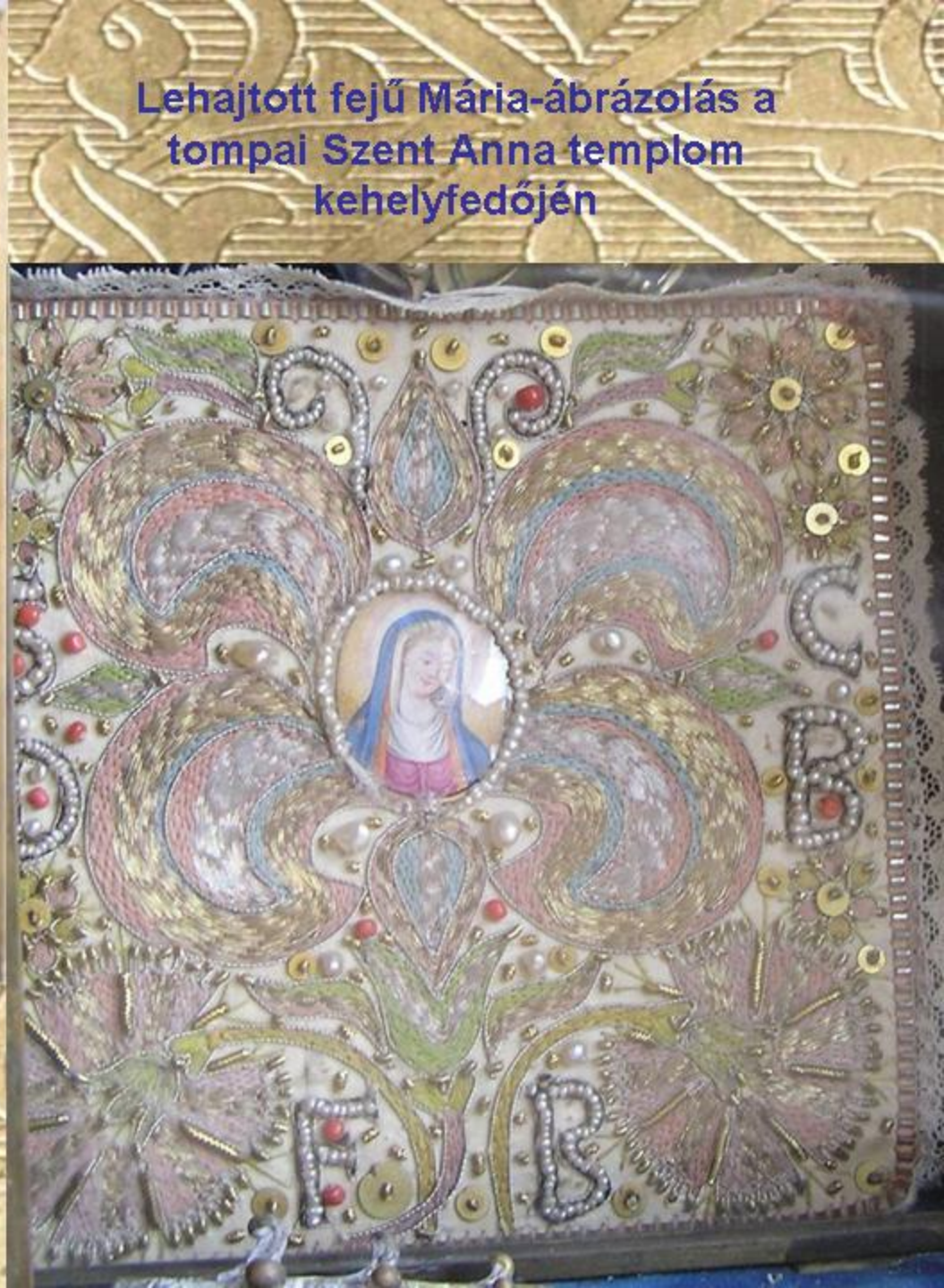
Segítő Mária-ábrázolások

- A 16-17. században a török felett aratott győzelmeket egy-egy Mária-képhez kapcsolták
- Rózsafüzér Királynője – 1571-es lepantói ütközet, 1716-os pétervárad-i győzelem
- Lehajtott fejű Mária – 1620-as fehérhegyi csata
- Segítő Mária (Mariahilf) – 1683-as kahlenbergi győzelem

Domenico Ruzzola kármelita szerzetes „Lehajtott fejű Mária”-képe a landshuti Orsolyitáknál

Lehajtott fejű Mária-ábrázolás a tompai Szent Anna templom kehelyfedőjén

Segítő Mária passauai kegyképe

-Az eredetit id. Lucas Cranach festette 1537 körül

-1611-ben I. János György választófejedelem Lipót főhercegnek, passauai püspöknek ajándékozta

-Lipót püspök lemásoltatta és az eredetit magával vitte Insburckba

-Az 1683. szeptember 12-ki török feletti győzelmet a passauai Segítő Szűz Anyának, a „Keresztények Segítségének” tulajdonították

Vodica-Mária Könnye kegytemploma

A vodikai kápolna
kegyképe

Segítő Szűz Anya

Havi Boldogasszony tisztelete

- 1716. augusztus 5-ki pétervárad győzelmet a Havi Boldogasszonynak tulajdonították
- A csata napján megismétlődött a római Santa Maria Maggiore templom építésekor tapasztalt hó-csoda. Ebben a templomban őrizték az eredeti kegyképet.
- A Pétervárad melletti Tekija kegytemplom építése Breiner generális emlékére

A tekijai Havas Boldogasszony-kegykép

A római Santa Maria Maggiore templom

A Borghese-kápolna, ahol a kegyképet őrzik

**A Havas Boldogasszony
kegyképe a római Santa
Maria Maggiore
templomban**

**-A hagyomány szerint
Lukács evangélista
festette**

**-Két elnevezése ismert:
Santa Maria Maior (a
templom után kapta)**

**-Salus Populi Romani
(Római nép üdvössége),
ez a pestis ellen védő
elnevezése**

Napba öltözött Asszony- ábrázolások

"Az égen nagy jel tűnt föl:
egy asszony, kinek öltözete
a nap volt, lába alatt a hold,
fején tizenkét csillagból korona

(Jelenések Könyve 12,1-2.)

A Jelenések Könyvében említett napba öltözött asszony számos Mária-ábrázolás forrása lett. A különféle lelkeségi irányzatok és teológiai iskolák Szűz Máriára vonatkozó tanainak összegzése, a Mária-kultusz különféle formáinak komplex képi megfogalmazása lett.

Bajai Paduai Szent Antal templom
egykori mellékoltárképe

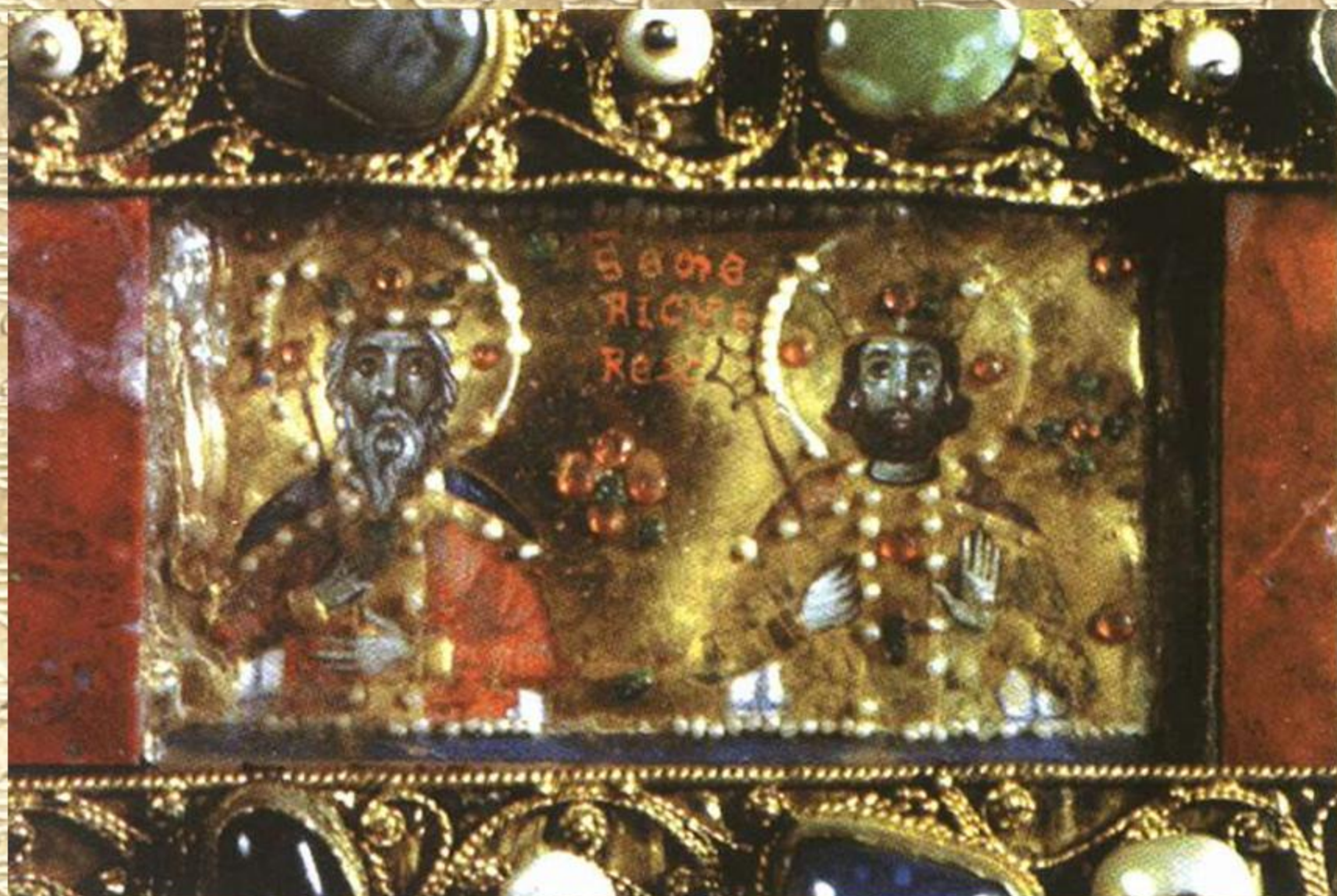

Előképe a bécsi Stephansdomban

- Hagyományosan erős Mária-tiszteletnek számos nyoma van a középkori magyar irodalomban, egyházművészetben
- A Napba Öltözött Asszony tiszteletéről olvashatunk Szent Gellért nagyobb legendájában
- Szent István király ország-felajánlása: Máriát a Magyarok Nagyasszonya védő-oltalmazó feladatára kéri

Az esztergomi Porta Speciosa rekonsztrukciója: a legkorábbi Magyarok Nagyasszonya ábrázolás

III. András házi oltárkáján Szent István és Szent Imre ábrázolása. 1300, körül, Velence. Jelenleg Bernben őrzik.

Károly Róbert megkoronázása. Freskó a szepeshelyi Szent Márton székesegyházból, 1317.

-Máriának, mint a Magyarok Nagyasszonya tiszteletének az Anjou-uralkodóink is nagy jelentőséget tulajdonítottak. Az uralkodói reprezentáció fontos része volt kultusza

-Nagy Lajos támogatta a fontosabb európai, Mária-kultuszhoz kapcsolódó kegyhelyeket: Máriacellbe, Aachen Mária-ikonokat ajándékozott. Megalapította a Czeszochowa közelében lévő Jasna-góra hegyi pálos kolostort 1382-ben

- Mátyás királytól kezdve olyan pénzerméket vertek 1939-ig, melyen a Magyarok Nagyasszonya Napba Öltözött Asszonyként trónon ülve vagy állva látható

Nagy Lajos adományozta
Mária-kép a máriacelli
templomi kincstárban

- 1508-ban Vásárhelyi András pesti ferences először nevezte meg magyarul Máriát, mint a magyarok oltalmazóját az „Angyalok nagyságos asszonya” kezdetű himnuszában:

*„Törököknek megnyomorítója,
Királyoknak jó tanácsadója,
Magyaroknak megoltalmazója.”*

- Itt már törökellenes szerep is kapcsolódik Máriához
- A 16. század utolsó harmadában Magyarok Nagyasszonya-kultusz felélesztése és új tartalommal való megtöltésében nagy szerepe lesz a jezsuita rendnek és a magyar egyházi vezető értelmiségnek.
- A jezsuita Szántó Arator István írásaiban kapcsolódik össze a Szeplőtelen Fogantatott Mária, mint a Magyarok Nagyasszonya megjelenítése
- 17. században további új gondolati tartalom társul a Mária-tisztelethez: Magyarország romlásának oka a Mária-tisztelet lanygulása és a hit egységének megbomlása. A kiút: a Magyarok Nagyasszonya tisztelet felélesztése, erősítése
- Inchoffer Menyhért jezsuita „Annales Ecclesiastici regni Hungariae” című művében 1644-ben először nevezte így az országot: Hungariae regnum Mariae dictum.
- A „Regnum Marianum” eszméje fontos identitás- és nemzettudatformáló gondolattá vált
- A 18. században a Magyarok Nagyasszonya-kultusz fontos része lett a rekatolizációs törekvéseknek, és a nemzeti öntudat felélesztésének, ébren tartásának
- 19. században a Magyarok Nagyasszonya-kultusz már nem telítődött újabb eszmei tartalommal, lanygulni kezdett
- A 19. század végén jelent meg Balogh Ágost Flórián felső-kocskóci plébános műve: „Virgo Mariae Mater Dei, quo Regina et Patrona Hungarorum...”
- 1896: XIII. Leó engedélyezte Vaszary Kolos hercegprímás számára a Magyarok Nagyasszonya ünnepét (október 8.)

Szent Imre templom
Hajós

Hajósi kegyhely története

- Csáky Imre érsek hívására több hullámban német telepesek érkeztek Württemberg-tartományból, a zwiefalten bencések birtokán lévő négy helységről: Bussen, Dietelhofen, Uhlingen és Vigendorf
- A kegyszobrot 1726-ban Anna Maria Hall, a dietelhofeni plébános nagynénje hozta magával Hajósra – fia, Widmer Mátyás tanúvallomása a csodás imameghallgatások 1749-1752 kivizsgálásának anyagában
- Csáky Imre kalocsai érsek Szent Imre tiszteletére templomot építtetett. 1728. november 8-án szentelték fel. A kegyszobor a Szent Antal mellékoltárra került.
- Csodák történtek. Ezek egyházi vizsgálatát Klobusiczky Ferenc érsek végezte 1749-1752 között. Közben elkezdődött a főoltár építése.
- 1752. október 12-én felszentelte az érsek a főoltárt. Ünnepelesen átvitték a kegyszobrot.

A hajósi kegyzsobor az
1937-es restaurálás előtt és
felette a főoltár Köpenyes
Mária oltárképe

Bajor-sváb szobrászat
sajátos kettőssége

Itáliai hatás

Német hatás

Hans Multscher és műhelye

Alistali Madonna (Esztergomi
Keresztény Múzeum)

Ún. Bilhalfinger Madonna (Ulm,
Donauschwäches Museum)

Michael Erhart
és műhelye

Madonna (Ulm,
Donauschwäbisches
Museum)

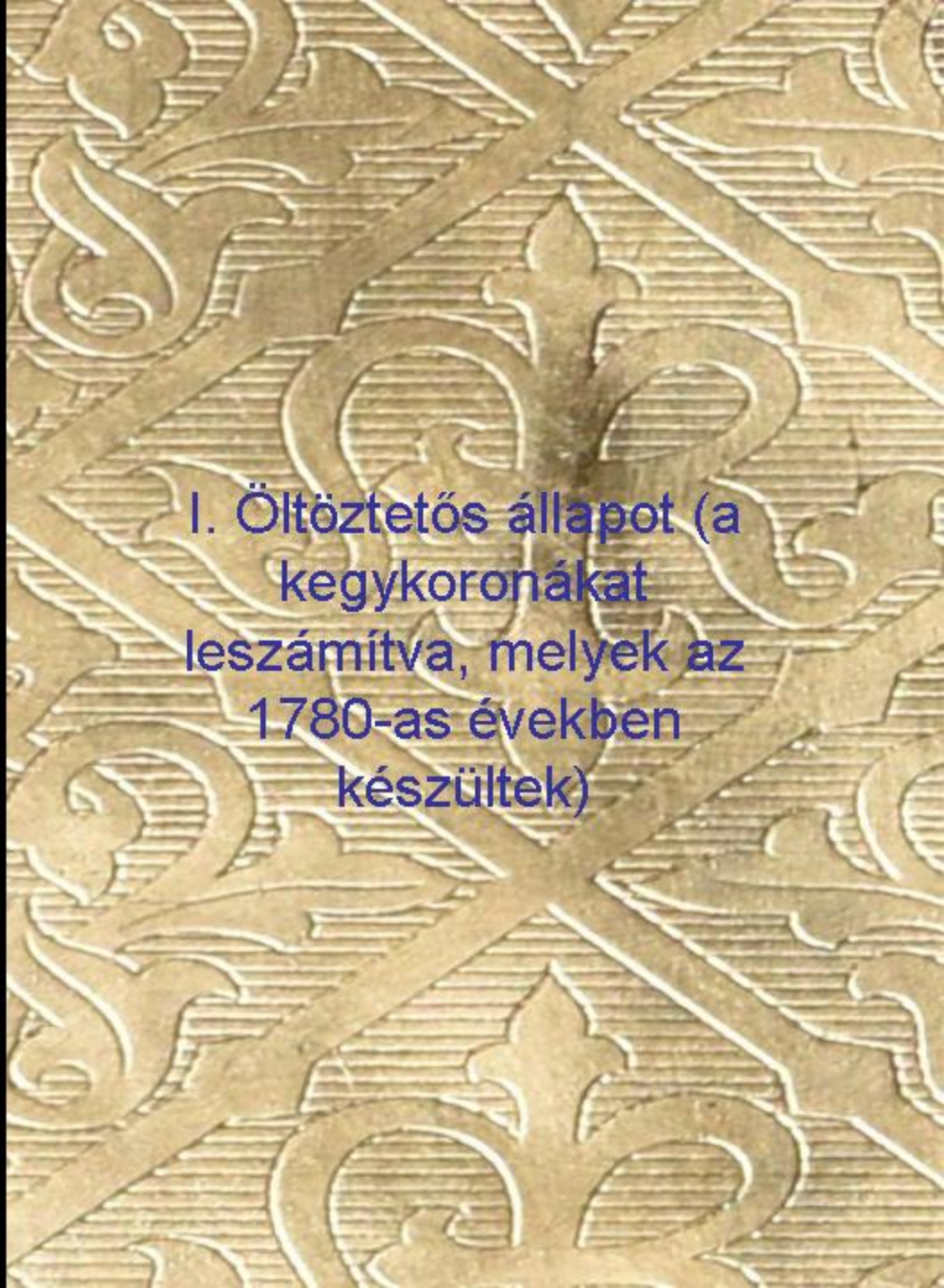
Madonna
(Liebieghaus,
Frankfurt)

**A hajósi
Klobousiczky-féle
főoltár részlete**

I. Öltöztetős állapot (a
kegykoronákat
leszámítva, melyek az
1780-as években
készültek)

A hajósi főoltár és kegyzobor Jordánszky Elek 1836-ban megjelent könyvében

Krasznai Lajos fotója a szobor restaurálásának megkezdése előtt

KRASZNAI LAJOS

SZOBORÁSMŰVÉSZ
EGYHAZÁSMŰVÉSZETI MŰTEREM
Budapest, VI., Lehel-utca 14.
Telefon: 2-939-19,

Budapest, 1937. febr. 8.

Méltóságos Uram!

Mély tisztelettel értesitem, hogy b. sorait megkaptam. A Hajósi kegyszobor jövő hét folyamán elkészül, vgyis a faszobrászmunka már készen van, most csak a festés művészi kidolgozása van hátra az új restaurált részeknek és jövő héten a központi egyházművészeti hivatal jóváhagyása után szeretném február 23.-án kedden d.e. 11.19-es vonattal Kalocsára elhozni, Méltóságodnak bemutatni jóváhagyás végett és még aznap ha lehetséges délután Hajósra leszállítani. Tisztelettel kérném b. értesítését, hogy a jelzett időben jövetelem alkalmas, vagy más időben jöjjenek és a leszállítás hasonló módon történjen mint az ideszállítás és kérném nb. jóváhagyását a leszállítási költségekre vonatkozólag.

B. értesítése után Hajósra megírom jövetelemet, hogy főtisztelendő plébános ur a szállításhoz szükséges kocsi vagy autóról idejében gondoskodhasson.

Mély tisztelettel:

Krasznai Lajos
Krasznai Lajos

A kegyszobor 1988-1989-es restaurálása

153. kép. A szobor töredékei feltárt és konzervált állapotban

157. kép. Az alumínium vázra felsavazott eredeti töredékek és az új kiegészítések

A kegyyszobor „ruházatán”
feltárt eredeti brokátminta

Köszönöm a figyelmet!